

University of Groningen

A good read

ten Brug, Annet

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

ten Brug, A. (2015). A good read: A study into the use and effects of multi-sensory storytelling; a storytelling method for persons with profound intellectual and multiple disabilities. [S.l.]: [S.n.]

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Nederlandse samenvatting

Om personen met zeer ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen (ZEVMB) toegang te geven tot verhalen, is in Engeland multi-sensory storytelling (MSST) ontwikkeld. Binnen MSST ligt het accent niet zozeer op het letterlijk begrijpen van de inhoud van het verhaal maar meer op het 'ervaren' van het verhaal. Om dit te bereiken bevatten MSST boeken zintuiglijke stimuli die de gesproken tekst ondersteunen. De boeken worden op maat gemaakt voor één persoon met ZEVMB; zowel de vorm als de inhoud wordt afgestemd op de mogelijkheden en voorkeuren van het individu. MSST heeft in eerste instantie het doel om een plezierige activiteit te zijn voor zowel luisteraar als voorlezer. Maar het voorlezen kan ook meer educatieve doelen dienen, bijvoorbeeld om de betrokkenheid van de luisteraar tijdens het voorlezen te vergroten, om herkenning van het boek te bereiken, om de voorlezer informatie te geven over hoe en op welke manier de luisteraar op welke stimuli reageert, of om de interactie tussen voorlezer en luisteraar tijdens het voorlezen te bevorderen. Een alerte luisteraar met aandacht voor de voorleesactiviteit is essentieel voor zowel het beleven van plezier, als voor het behalen van de hierboven beschreven educatieve doelen.

Door de ontwikkelaars van MSST zijn diverse richtlijnen opgesteld voor het maken en voorlezen van een MSST boek om daardoor de luisteraar maximaal de mogelijkheid te geven om alert en aandachtig te

zijn tijdens het voorlezen. Een MSST boek bestaat uit zes tot zestien zinnen, en zes tot acht stimuli. Het verhaal duurt relatief kort (vier tot zes minuten) en elke één of twee zinnen worden ondersteund door één stimulus die hieraan inhoudelijk gerelateerd is. Stimuli worden aangeboden op een neutrale achtergrond (op A3 formaat), zodat ze door het contrast met deze achtergrond goed zichtbaar zijn voor de persoon met ZEVMB. De stimuli worden op een dusdanige manier gepresenteerd aan de luisteraar dat deze de stimulus actief kan manipuleren en exploreren. Indien nodig wordt hiervoor de stimulus van de achtergrond afgehaald en bijvoorbeeld in de handen gegeven van de luisteraar. Bij het MSST boek is een verhaalscript aanwezig waarop de tekst van het boek, de manier waarop de stimuli moeten worden aangeboden en de ideale voorleescontext beschreven staat. Er wordt tijdens het voorlezen niet afgeweken van het verhaalscript; het MSST boek wordt herhaaldelijk op dezelfde manier voorgelezen.

Tot op heden is er zeer weinig onderzoek uitgevoerd naar zowel de inhoud van MSST- boeken bij personen met ZEVMB als naar de mate waarin deze voldoen aan beschreven richtlijnen. Ook onderzoek naar de effecten van MSST op de aandacht van luisteraar ontbreekt tot op heden. Deze kennis kan een bijdrage leveren aan de kennis over personen met ZEVMB met betrekking tot het richten van aandacht en aard en mate van betrokkenheid op de omgeving. Daarnaast is onderzoek van belang omdat er tot nu toe slechts een gering aantal wetenschappelijk onderbouwde interventies beschikbaar is voor beschreven doelgroep.

Hoofdstuk 1 bevat achtergrondinformatie over de voorleesmethode MSST en het doel van het onderzoek. Het doel van het onderzoek beschreven binnen deze dissertatie is het beoordelen van de effectiviteit van MSST, en het krijgen van een beter begrip van het proces van het maken en voorlezen van een MSST- boek. Ook wordt binnen hoofdstuk 1 een overzicht gegeven van de opbouw van deze dissertatie.

In **hoofdstuk 2** wordt de inhoud van 49 MSST boeken geanalyseerd. Daarnaast is onderzocht in hoeverre de boeken gemaakt en voorgelezen worden volgens de richtlijnen die zijn opgesteld door de ontwikkelaars van MSST. Resultaten laten zien dat het onderwerp van de meeste boeken betrekking heeft op het dagelijks leven van de luisteraar; de boeken gingen inhoudelijk vooral over uitjes zoals kijken bij het paard op de boerderij. Ondanks dat binnen MSST verschillende stimuli kunnen worden gebruikt, werden tijdens het voorlezen vooral auditieve en tactiele stimuli ingezet, ook werd met één stimulus vaak meerdere zintuigen aangesproken. Wanneer MSST- boeken werden gemaakt, paste de meerderheid van de voorlezers de opgestelde richtlijnen toe. Tijdens het voorlezen werd er vaak afgeweken van één of meerdere richtlijnen; slechts in twee procent van de voorleessessies werden alle richtlijnen gevolgd.

In de studie die wordt beschreven in **hoofdstuk 3** is bij 45 personen met ZEVMB onderzocht in hoeverre het gebruik van de richtlijnen voor het voorlezen van het boek, samenhangt met de aandacht van de luisteraar tijdens het voorlezen. Uit de resultaten blijkt dat naarmate het boek vaker werd voorgelezen, de aandacht van de luisteraar toeneemt,

om daarna weer licht te dalen. Er werd meer aandacht van de luisteraar tijdens het voorlezen geobserveerd wanneer stimuli meer actief werden aangeboden door de voorlezer. Er kon geen samenhang worden aangetoond tussen het gebruik van neutrale achtergronden of het gebruik van de originele tekst en de aandacht die de luisteraar heeft voor de activiteit.

Hoofdstuk 4 keek wederom naar het presenteren van stimuli; bij 27 personen met ZEVMB is nagegaan of de actieve presentatie van stimuli gerelateerd is aan het verloop van de alertheid van de luisteraar tijdens het voorlezen. Hiervoor is een tijdraam sequentiële analyse uitgevoerd. Tijdens het voorlezen werd vooral passieve alertheid geobserveerd, actieve alertheid en teruggetrokken gedrag kwamen minder vaak voor. Wanneer stimuli op een actieve manier gepresenteerd werden, werd er meer actieve alertheid geobserveerd bij de luisteraar. De actieve alertheid steeg na het aanbieden van een actieve stimulus, en daalde wanneer de stimulus werd weggenomen. Op dat moment nam ook de passieve alertheid toe.

In **hoofdstuk 5** werd gevonden dat de voorlezers die deelnamen aan dit onderzoek ‘middelmatic’ scoorden op de zeven dimensies van interactieve stijl; ‘gevoeligheid’, ‘responsief gedrag’, ‘effectief gedrag’, ‘acceptatie’, ‘plezier’, ‘expressiviteit’ en ‘warmte’. Deze studie toonde aan dat gemiddeld de laagst geobserveerde score werd gezien voor ‘warmte’, en de hoogste score voor ‘expressiviteit’ van de voorlezers tijdens MSST. De interactieve stijl van de voorlezers veranderde niet naarmate het boek vaker werd voorgelezen en bleek ook niet gerelateerd

te zijn aan de kenmerken van de voorlezers noch aan de kenmerken van de luisteraar met ZEVMB.

In **hoofdstuk 6** zijn drie dyaden van voorlezer en luisteraar gevolgd tijdens het maken en voorlezen van een MSST- boek. Met behulp van een gestructureerde vragenlijst is de kennis die de voorlezers over de contextuele-, motorische en zintuiglijke- voorkeuren en mogelijkheden van de luisteraar met ZEVMB hadden, geïnventariseerd voorafgaand aan het voorlezen, en vervolgens na tien en na twintig voorleessessies. Daarnaast is de voorlezers gevraagd wat hun verwachtingen en ervaringen waren met het voorlezen. Uit de resultaten op de vragenlijst bleek dat er door alle drie de voorlezers nieuwe kennis was verzameld over de voorkeuren en mogelijkheden van de persoon met ZEVMB. Ook gaven de voorlezers desgevraagd aan dat ze nieuwe kennis hadden verzameld. Deze door de voorlezers gerapporteerde kennis bleek te verschillen van die verzameld met de vragenlijst. Uit de vragenlijst bleek dat na tien voorleessessies vooral kennis over de voorleescontext was verzameld, en dat kennis over de motorische mogelijkheden verzameld werd gedurende de volledige duur van het voorlezen. Voorlezers gaven zelf aan vooral kennis over de zintuiglijke voorkeuren en mogelijkheden te hebben verzameld. Uit de vragenlijst bleek echter dat er op dit gebied nog steeds veel kennis mist. Voorlezers maakte minimale aanpassingen in het MSST boek naar aanleiding van de nieuwe kennis.

In **hoofdstuk 7** zijn de effecten op aandacht van het voorlezen van MSST- boeken vergeleken met reguliere voorleesboeken. Hiervoor is bij 45 personen met ZEVMB een MSST boek voorgelezen en bij 31

personen met ZEVMB reguliere boeken. Resultaten tonen aan dat de luisteraars tijdens het voorlezen van MSST- boeken meer dan twee keer zoveel aandacht hebben voor het boek en/of de stimuli, in vergelijking met de personen waarbij reguliere boeken werden voorgelezen. De aandacht van de luisteraar voor de voorlezer is vergelijkbaar tijdens de twee verschillende voorleescondities (MSST t.o.v. regulier). Het verloop van de aandacht tussen beide condities varieerde; tijdens het voorlezen van MSST- boeken werd de meeste aandacht geobserveerd tijdens de vijfde voorleessessie, terwijl bij reguliere voorleesboeken er tijdens de vijfde voorleessessie juist een lichte daling in aandacht werd geobserveerd.

In **hoofdstuk 8** worden tenslotte de belangrijkste bevindingen van de uitgevoerde studies beschreven. Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat MSST, naast een plezierige ook een effectieve activiteit is voor personen met ZEVMB. Terwijl de luisteraar aandacht heeft voor het boek en de voorlezer, heeft de voorlezer de mogelijkheid om de luisteraar beter te leren kennen. Het herhalen van het boek en de actieve presentatie van stimuli blijken gerelateerd te zijn aan de aandacht van de luisteraar tijdens het voorlezen van MSST- boeken.

In dit onderzoek is het gedrag ten aanzien van ‘aandacht’ van de persoon met ZEVMB tijdens het voorlezen geobserveerd. Het onderzoek richtte zich niet op de vraag in hoeverre de luisteraar werkelijk de inhoud van het verhaal begrijpt. Inmiddels zijn er – op MSST gebaseerde – ‘sensitive stories’ ontwikkeld (Young, Fenwick, Lambe & Hogg, 2011) die juist gericht zijn op onderwerpen die de luisteraar voorbereiden op

bijzondere gebeurtenissen, zoals een bezoek aan de tandarts. Naast vervolgonderzoek naar de effectiviteit van dergelijke ‘sensitive stories’ kan ook het zesde hoofdstuk van het huidige proefschrift een aanzet geven tot vervolgonderzoek: deze case study laat veelbelovende resultaten zien ten aanzien van het opdoen van nieuwe kennis over een persoon met ZEVMB. Vervolgstudies waarbinnen grotere groepen personen met ZEVMB betrokken worden zijn echter nodig om de resultaten te kunnen generaliseren naar de gehele populatie.

Het huidige onderzoek naar MSST biedt diverse handvatten voor de praktijk; om de alertheid en de aandacht van de luisteraar te bevorderen, kan de voorlezer de aangeboden stimuli het best aanbieden op een wijze waarop de persoon met ZEVMB deze actief kan manipuleren of exploreren, én het boek herhaald en op eenzelfde wijze voorlezen. De voorlezer dient zelf ook alert te zijn, om (veranderingen in) het gedrag van de luisteraar te observeren, en hierop in te spelen. MSST is zo één van de weinig wetenschappelijk onderzochte en effectief gebleken interventies, die speciaal ontwikkeld zijn voor personen met ZEVMB.

